

Vastuukysymykset käsityön opetuksessa

Esimerkkejä oikeustapauksista

Apulaisosastopäällikkö Markku Poutala

Peruskoulun käsityönopetuksen työturvallisuuden valtakunnalliset koulutuspäivät,
Riihimäki 10.-11.5. 2005

Luettavissa kokonaisuudessaan:

http://ttk.fi/files/1110/Kasityon_turvallisuus_10_11_052005.pdf

VASTUUTAHOISTA

Perusopetuslain 29§:n 1 momentissa säädetään, että jokaisella opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulutuksen järjestäjä on vastuussa koulutuksen riittävästä voimavaroista, laadusta, työtilojen ja ympäristön turvallisuudesta sekä koneiden ja työvälineiden turvallisuudesta ja kunnossapidosta. Koulutuksen järjestäjä päättää rahoituksesta ja huolehtii riittävän ammattitaitoisen henkilökunnan palkkaamisesta eli sen vastuulla on huolehtia opetustilojen asianmukaisuuden ja turvallisen opiskeluympäristön edellytysten luomisesta.

Työnantajakunta ja siellä työnantajan toimivaltaa käyttävä sivistystoimenjohtaja, koulutoimenjohtaja tai muu johtava viranhaltija on ensisijaisessa vastuussa työtaturmatapauksissa. Koulutuksen järjestäjä on toistaiseksi poikkeuksetta ollut vahingonkorvausvelvollinen teknisessä työssä tapahtuneiden koulutaturmien jälkeen. Rehtorin vastuulla on huolehtia johtamansa yksikön toiminnan turvallisista järjestelyistä sekä tilojen ja välineistön asianmukaisesta kunnosta.

Rehtori toimii työturvallisuuslain 16 §:n mukaisena työnantajan edustajana koulussa ja on siten tässäkin ominaisuudessa vastuussa johtamansa koulun työturvallisuudesta. Rehtorin tuleekin tuntea työturvallisuuslaki kuten muukin voimassa oleva ja sovellettavaksi tuleva lainsäädäntö. Opettaja vastaa opetuksen käytännön järjestelyistä ja hänelle määräytyistä tehtävistä. Opettajan on huolehdittava opetuksensa turvallisuudesta sekä toteutettava se opetussuunnitelman mukaisesti. Hänen tehtävänä on huolehtia siitä, että opetustila ja opetusvälineet ovat asianmukaisessa kunnossa ja turvalliset. Opettaja on lisäksi velvollinen ilmoittamaan havaitsemansa puutteet koulunsa rehtorille.

Muun henkilökunnan osalta esimerkiksi koulunkäyntiavustaja ei ole toistaiseksi joutunut vastuuseen tapaturmatilanteissa. Oppilaan vastuulla on annettujen ohjeiden noudattaminen. Käytännössä tapaturmatilanteissa hänellä saattaa olla henkilökohtaista vastuuta vasta toiseen asteen ammatillisessa koulutuksessa tai aikuiskoulutuksessa. Oppilaan vanhempien tehtävänä olisi ilmoittaa lapsensa turvallista työskentelyä mahdollisesti haittaavista tekijöistä. Työharjoittelussa tai opetusharjoittelussa olevan henkilön työnantaja on yleensä vastuussa harjoittelun aikana tapahtuvista tapaturmista.

VASTUUSEEN VAIKUTTAVIA SEIKKOJA KÄSITYÖN OPETUKSESSA

Kaikkien opetustyöhön tai opetustiloihin vaikuttavien henkilöiden on tunnettava kouluoloihin sovellettavat säännökset ja turvallisuusohjeet. Turvallisuuden lähtökohtana on kaiken toiminnan huolellinen ennakkosuunnittelu ja valmistelu. Opettajan on lisäksi kyettävä realistisesti arvioimaan niin oppilaiden kuin omatkin taidot ja valmiudet. Käytännön toteutuksessa on aina pyrittävä varautumaan myös odottamattomiin tapahtumiin.

Vastuuseen vaikuttavia ja vaikuttamattomia seikkoja

Opetusryhmien koko on merkittävä turvallisuuteen vaikuttava tekijä. Suureen joukkoon mahtuu

monentasoisia oppilaita, joita kaikkia opettajan tulee ehtiä ohjata ja valvoa. Ryhmäkoolla ja varsinkin oppilasaineella on suuri merkitys myös opettajan henkiseen jaksamiseen. Opetussuunnitelman perusteiden, kunnan/ koulun opetussuunnitelman tavoitteiden ja toimintaan varattavien resurssien tulee olla tasapainossa. Kun kunta hyväksyy opetussuunnitelman, sen on osoitettava siihen myös toimintaan riittävät voimavarat. Tavoitteet on laadittava siten, että opettajan on kohtuullisin ponnisteluin mahdollista saavuttaa ne.

Opettajan kelpoisuus on erityisen tärkeää työskenneltäessä teknisen työn tiloissa. Rehtorin on huolehdittava siitä, että käsityön opettaja sekä hänen mahdolliset sijaisensa tulevat riittävästi perehdytetyiksi työtehtäviinsä. Opettajalla tulee olla riittävä ammattitaito, jotta hän kykenee opettamaan oikeanlaisia ja turvallisia työskentelytapoja, varsinkin käytettäessä vaaralliseksi luokiteltuja koneita. Oppilaille on annettava riittävästi opetusta, opastusta ja ohjausta, jotta he pystyvät turvallisesti suorittamaan vaaditut harjoitukset. Opettajalla on velvollisuus jatkuvaan välittömään valvontaan tiettyjen koneiden osalta. Hänen on käytettävä omaa asiantuntemustaan ja harkintaansa luopumiseen välittömästä valvonnasta. Näköesteiden ja lasiseinien merkitys vastuukysymyksissä on tapauskohtainen ja vaihtelee eri tuomioistuinratkaisuisissa.

Teknisen työn opettajan vastuulla on ilmoittaa käytettävien koneiden kunnossa tapahtuvista huonontumisista ja suojalaitteiden toimivuudesta. Rehtori välittää tiedon eteenpäin joko kouluvirastoon tai muulle kalustuksesta vastaavalle taholle. Opettajan tulisi tehdä huomautuksensa kirjallisina, jolloin ne voidaan myöhemmin tarvittaessa näyttää toteen.

Miten otan huomioon?

Opetustilojen ja opetuksen suunnittelussa on otettava huomioon opetusryhmän koko ja oppilaiden erilaisuus. Erilaiset ja eritasoiset oppimisvaikeudet ovat lisääntyneet, myös monikulttuurisuudella ja integroimisella on oppitunteihin omat vaikutuksensa. Opettajan on hyvä tuntee oppilaansa mutta esimerkiksi terveydenhoitajalla ei ole velvollisuutta kertoa oppilaan mahdollisista sairauksista, vaikka hänellä on siihen oikeus, jos tiedon antaminen on välttämätöntä oppilaan opetuksen järjestämistä varten. Huoltajan suostumus poistaa tiedonkulkuongelman. Opettaja ei näin ollen välttämättä tiedä tarpeellisia seikkoja oppilaistaan, jos huoltajan vastuulle jää ilmoittaa oppilaan fyysiset ja henkiset rajoitteet, jotka voivat mahdollisesti vaikuttaa haitallisesti työturvallisuuteen. Työtilat ja työtilassa olevat koneet ja laitteet tulee olla jatkuvan tarkkailun kohteena. Puutteista tulee ilmoittaa viipymättä ja tehtäviin parannukset ja korjaukset on syytä hyväksyttävä etukäteen. Kun samassa tilassa työskentelee useampia oppilaita, tapahtuu usein jotain odottamatonta. Opettajan tulee olla henkisesti valmistautunut tällaisiin tilanteisiin, myös ensiaputaidot on syytä pitää ajan tasalla.

Entä rehtori?

Rehtori toimii työnantajan sijaisena koulussa, joten hänellä on tässä asemassa vastuu opetustilojen ja välineiden turvallisuudesta. Rehtorin olisi tunnettava teknisissä töissä käytettävät koneet ja laitteet ollakseen kelpoinen arvioimaan niiden työturvallisuutta. Rehtorilla on velvollisuus tietää myös asioista, jotka ovat hänelle täysin vieraita. Jotta rehtori voi kantaa vastuunsa, työnantajan on annettava hänelle riittävä toimivalta, koulutus ja perehdytys ja hänellä on oikeus saada oikeaa tietoa. Tiloja käyttävien opettajilla on velvollisuus ilmoittaa havaitsemistaan puutteista koskien koneiden kuntoa ja suojalaitteiden toimintaa. Siksi on tärkeää, että teknisiä töitä opettavat opettajat ovat työhönsä päteviä. Rehtorin velvollisuutena on rekrytoida ammattitaitoisia opettajia ja huolehtia heidän riittävästä perehdyttämisestä työtehtäviin. Oman ongelmansa vastuukysymyksiin tuo teknisen työn tilojen kouluopetuksen ulkopuolinen käyttö.